

Lunds universitet
Sociologiska institutionen

”SYNS MAN INTE SÅ FINNS MAN INTE...”

EN KVALITATIV STUDIE AV INNEBÖRDEN BAKOM DET ESTETISKA UTTRYCKET.

Författare: Minna Oddson

Kandidatuppsats: SOCK01, 15 hp

Höstterminen 2011

Handledare: Birgitta Ericson

ABSTRAKT

Författare: Minna Oddson

Titel: ”Syns man inte så finns man inte”

Kandidatuppsats: SOCK01, 15 hp

Handledare: Birgitta Ericson

Sociologiska institutionen, höstterminen 2011

Bakgrund: Det tycks bli allt viktigare för en grupp unga vuxna i samhället att sticka ut med hjälp av symboler och estetiskt uttryck. I denna uppsats har jag intresserat mig för dessa individers inifrånperspektiv med avsikt att nå en ökad förståelse för detta fenomen.

Syfte: Syftet med denna uppsats är att kartlägga och förstå en grupp unga vuxnas subjektiva motiv till valet av ett starkt individuellt estetiskt uttryck.

Med hjälp av kvalitativa djupintervjuer har jag sökt efter manifesta motiv till varför en grupp unga vuxna väljer ett starkt individuellt estetiskt uttryck. Dessa motiv har sedan med hjälp av sociologisk teori analyserats med avsikt att nå en mer latent nivå. Ur materialet togs tre karaktärstyper fram, dessa tre var starkt representerade och återkommande genom hela materialet. Dessa karaktärsdrag bör ses som idealtyper vilket betyder att de går in i varandra och således inte existerar i konkret form hos någon av intervjupersonerna. Det intressanta är dock hur dessa idealtyper kan användas för att knyta samman olika typer av motiv och nå en ökad förståelse för dessa.

Slutsats/resultat: De tre karaktärstyperna: trygghetssökaren, pionjären och det förpackade konstverket blev det slutgiltiga resultatet ur mitt material. Jag kom fram till att samtliga intervjupersoner hade dessa tre karaktärer representerade i sin person om än i varierad utsträckning. Med hjälp av sociologisk teori sammanlänkade jag dessa karaktärsdrag med aktuella processer kring identitetsskapande i vår samtid.

Nyckelord: Identitet, livsföring, reflexivitet, differentiering och individuation.

Innehållsförteckning

1. INLEDNING	4
1.1 SYFTE	4
1.2 FRÅGESTÄLLNING	4
2. TIDIGARE FORSKNING	5
2.1 80-TALISTERNA, SÅ FUNKAR DE	5
2.2 INDIVIDUALISERINGENS VILLKOR	5
3. TEORETISKA VERKTYG	7
3.1 IDENTITET	7
3.2 LIVSFÖRING I AUTENTICITETENS TIDSÅLDER	8
3.3 DEN HELIGA INDIVIDUALISMEN OCH DET PERSONLIGA KONSTVERKET	10
3.4 REFLEXIVITET	10
4. METOD	11
4.1 URVAL	12
4.2 INTERVJUGUIDE	12
4.3 ANALYSFÖRFARANDE	13
4.4 BEGRÄNSNINGAR OCH MÖJLIGHETER	14
4.5 ETISKA ÖVERVÄGANDEN	14
4.6 PRESENTATION AV INTERVJUPERSONER	15
5. RESULTAT OCH ANALYS	17
5.1 TRYGGHETSSÖKAREN	17
5.2 PIONJÄREN	20
5.3 DET FÖRPACKADE KONSTVERKET	24
6. DISKUSSION	26
LITTERATURFÖRTECKNING	28
BILAGA 1	29
BILAGA 2	31

1. Inledning

”Livet är som en rockkonsert - man måste skrika för att höras”

Året var omkring 1995 och jag läste citatet i ett nummer av tidningen Starlet som jag prenumererade på. Jag vill minnas att det bara stod så, rätt upp och ner på en sida som man kallade någonting i stil med ”klotterplanket”. Och det mesta som jag läste i Starlet tyckte jag nog var ganska så sant och riktigt. Sånär i efterhand har jag funderat över när det egentligen blev så viktigt för individen att synas, inte för alla, men för vissa. Jag tänker främst på min egen generation, vi som är barn till de som slogs och demonstrerade på barriaderna på 70-talet. Vi som inte direkt har behövt strida själva, utan snarare har fått växa upp i en miljö präglad av devisen att man kan bli precis vem och vad man vill, att inget mål går att sätta för högt och att ingen dröm är orealistisk.

Hur gick det egentligen för oss?

Den här uppsatsen kommer att handla om en grupp unga vuxna idag, om viljan att vara en pionjär och vikten av att vara sig själv till varje pris. Men också om sökandet efter trygghet, någonting som känns äkta och behovet att berätta sin egen historia.

1.1 Syfte

Syftet med denna uppsats är att förstå en grupp unga vuxnas subjektiva motiv till valet av ett starkt individuellt estetiskt uttryck, där man med hjälp av kläder, tatueringar, frisyr och i vissa fall namnbyten skapar en identitet som avviker och sticker ut från rådande samhällsnorm.

1.2 Frågeställning

Vad är det subjektiva motivet till att en grupp unga vuxna idag lägger stark vikt vid sitt personliga estetiska uttryck?

2. Tidigare forskning

80-talisterna är välfriserade, de tänker på ytan, njutningsorienterade. De är karriärmedvetna, karriärplanerade, skaffar sig nätverk och är öppna med det, inte som tidigare generationer som höll det hemligt” (Söderqvist 09, s. 21)

2.1 80-talisterna, så funkar de

Så beskrivs generationen där den grupp unga vuxna jag valt att studera ingår i rapporten *80-talisterna, så funkar de* gjord av gjord av analys- och strategiföretaget United Minds 2010. Rapporten bygger på en kvantitativ undersökning bland svenskar födda under 1980-talet samt två fokusgrupper med studenter vid Stockholms universitet. I rapporten lyfter man bland annat fram 80-talisternas förmåga och vilja att ”behärska ytan”. Man menar att generationen ofta anses som ytlig men att detta påstående bör nyanseras för att ses ur ett annat perspektiv. 80-talisternas samtid kretsar nämligen kring ytan på ett helt annat sätt än förr och deras inställning bör därför ses som en fullt rationell reaktion på detta. Enligt modejournalisten Daniel Björk (2010) bör man förstå denna utveckling som ett medel för att ta kontroll över den egna personen eftersom detta är en generation som är mycket väl medvetna om att de definieras utifrån sin estetiska framställning på ett tydligare sätt än tidigare generationer. Att behärska sin yta kan ge fördelar inom karriären men även en sorts makt i en visuell värld där bilder ständigt visas på sociala forum, bloggar och delas via mms i mobiltelefoner. I rapporten lyfter man även fram en intressant aspekt där mode anses blivit identitetsbärande för 80-talister i takt med att musiken digitaliserats. Man menar att det var musiken som definierade både 60- och 70-talisternas identitetsskapande men när musiken blev digital och tillgänglig för alla förlorade den mycket av sin magi. Då stod modet och väntade utanför dörren som något konkret och oundvikligt. I rapporten ställer man sig även frågan varför mode egentligen skulle vara en sämre identitetsmarkör än till exempel en yrkestitel eller ett efternamn (Björk 2010). Sett ur detta perspektiv kan ytan tolkas som friare och långt mer flexibel.

2.2 Individualiseringens villkor

Gunnar Gillberg, Fil. Dr i arbetsvetenskap har i sin avhandling *Individualiseringens villkor – unga vuxnas föreställningar om arbete och självförverkligande* (2010) valt att utifrån en kritisk realistisk förklaringsmodell kartlägga de mekanismer som ligger bakom förändringen av unga vuxnas föreställningar kring arbete och självförverkligande. Han menar att dessa föreställningar och det reflexiva förhållningssättet är starkt sammanlänkat till de strukturella

villkor som de unga vuxna lever under. I sin avhandling argumenterar Gillberg (2010) för att individualiseringen är en effekt av kontextuella villkor och inte en orsak i sig. Vidare menar han även att detta får konsekvenser på individnivå så till vida att dessa villkor tvingar individen att förhålla sig reflexivt mot både sin omvärld och sig själv. En konsekvens av individualiseringen menar Gillberg (2010) är konflikten mellan det moderna samhällets utvidgade möjligheter och upplösta gränser och individens förmåga att realisera dessa.

Gillberg (2010) menar även att den enskilda individen tvingas planera och ta ansvar för sina handlingar i arbetslivet på ett annat sätt än tidigare. Detta leder i sin tur till att individen blir ansvarig för sin egen roll i systemet samtidigt som denna måste förankras i den egna personen. Gillberg (2010) anser att detta kan leda till att unga vuxna idag känner ett ökat behov av att kunna förena sina livsprojekt, och då arbetet blir ett instrument för självförverkligande kan detta leda till att arbetet blir det dominerande livsprojektet framför exempelvis familj och fritid. Som möjlig förklaring till denna förändring av systemet menar Gillberg (2010) att den globala kapitalismen och dess inverkan på både de institutionella ramarna och på individens sätt att förstå sig själv och sin omvärld är bakomliggande.

Anledningen till att jag valt att ta upp Gillbergs (2010) slutsatser i denna uppsats är att jag anser dessa relevanta då de belyser en annan mer strukturell nivå som går att koppla till min frågeställning. Jag anser således att läsaren med dessa aspekter i ryggen kan få en ökad förståelse och möjlighet att placera min studie i en större kontext.

3. Teoretiska verktyg

(Identitet, livsföring, reflexivitet, differentiering och individuation)

Under detta avsnitt kommer jag att redogöra för de teoretiska begrepp som använts som verktyg då jag analyserat den empiri som uppsatsen bygger på. Jag ser dessa teoretiska begrepp som utgångspunkter vars avsikt är att vidga mitt perspektiv och ta mig an min empiri från flera infallsvinklar, värt att nämna är också att dessa förankrades under tiden då jag samlade in och bearbetade min empiri. Några av de begrepp som är centrala i min uppsats är väl etablerade inom flera olika vetenskaper men är även populärkulturella. Av denna anledning anser jag det extra viktigt att reda ut dessa var för sig för att tydliggöra vad jag menar, hur jag valt att tolka dessa och varför de har betydelse för min analys.

3.1 Identitet

Att tala om *identitet* är flyktigt, och innebörden kan variera beroende på vem du frågar. Men de allra flesta vuxna människor har en mer eller mindre klar uppfattning om vad begreppet innebär för just dem. Man kan tänka sig att det antingen har en starkt präglad (medveten eller omedveten) psykologisk förankring, eller en mer socialpsykologisk. I det moderna samhället har individbegreppet på många sätt allt mer kännetecknats av en stark vilja att kategorisera och katalogisera människor, detta för att underlätta i vår vardag och finna en viss logik som vi behöver vid socialinteraktion (Hammarén & Johansson, 2009). Denna logik kan förstas problematiseras och ifrågasättas, till viss del kan vi bilda oss en snabb och enkel schablon av en individ vid ett snabbt möte. Vi kan dra vissa slutsatser baserat på kön, ålder, kläder och det allmänna intryck som förmedlas, och detta gör att vi kan bilda oss en uppfattning om hur individens identitet rimligen "borde" se ut och det ger oss en fingervisning för hur vi ska bete oss i mötet, vad vi kan förvänta oss etc. Men denna typ av kategorisering kan även få högst missvisande, negativa och konserverande effekter. För den stora frågan är kanske ändå hur mycket vi egentligen kan säga om en individs identitet baserat på de yttre attribut som vi kan tolka? Som sociologistudent blir mitt självklara svar att vi kan säga relativt mycket bara genom kännedom kring könsroller, olika åldersgenerationer och klasstillhörighet. Vi kan göra vissa generaliseringar men detta bör hela tiden ske i samspel med en förståelse kring individens möjligheter till att påverka och förändra sin identitet, samt och inte minst individens möjlighet att med hjälp av symboler manipulera den bild hon vill ge av sig själv.

I denna uppsats utgår jag från tanken på identitet som främst en social skapelse. Detta innebär inte att jag förkastar möjligheten att det finns aspekter hos en individ som bygger på ett genetiskt arv, men jag väljer att se individen som till största del en produkt av det samhälle och den tid som hon växer upp i, det vill säga inte bunden till något slags psykologiskt eller biologiskt öde (Engdahl 2009). Detta innebär att jag i mötet med min empiri sökt efter processer snarare än en stabil kärna eller ett konkret svar. Jag har delvis sett på individen som en aktör med möjlighet att aktivt skapa sin egen identitet, men jag anser ändå att det aktiva och till synes kreativa handlandet är styrt av processer på en nivå som ligger bortom det individuella. Låt oss säga att individen är fri att välja och forma sin identitet, vilka samhällseliga processer är det i så fall som möjliggjort detta? Enligt Hammarén och Johansson (2009) kan det röra sig om exempelvis förändrade könsstrukturer i samhället och medias inverkan på vår självbild. Det blir tydligt att identitetsbegreppet således kan säga oss mycket om det samhälle vi lever i, vilka förändringar som pågår och inte minst vilket samhälle vi önskar leva i (Hammarén & Johansson, 2009).

Om vi utgår från individen som en social skapelse med ett relativt stort spelrum att själv välja vem hon vill vara och vad hon vill identifiera sig med så inser vi även ganska snabbt att detta i sin tur kommer att ställa vissa krav. Det räcker inte längre att kort och gott identifiera sig med sitt efternamn, sin klasstillhörighet eller sin yrkestitel, individen måste istället ta ett personligt ansvar för sin identitet och på ett till synes nytt sätt skapa sig själv.

3.2 Livsföring i autenticitetens tidsålder

Mikael Carleheden (2007) har utvecklat en teori över modern *livsföring* i västvärlden med ambition att fånga den strukturella transformation som ligger till grund för den livsföring vi kan tala om idag. Enligt Carleheden (2007) är det viktigt att skilja på förändringar *i* systemet och förändringar *av* systemet, där den sistnämnda handlar om samhällseliga förändringar. Denna distinktion hjälper oss att dra skiljelinjer mellan historiska perioder som präglats av strukturell stabilitet och perioder som snarare präglats av strukturell transformation. Vidare menar Carleheden (2007) att vetenskapen om denna distinktion kan hjälpa oss att fånga mänskligens utveckling och se hur långa perioder av strukturell stabilitet ofta avbrutits av kortare intensiva perioder av strukturell transformation.

Carleheden (2007) delar in moderniteten i tre epoker, *asketismens tidsålder*, *organisationens tidsålder* och *autenticitetens tidsålder*. Dessa tre epoker kan ses som idealtyper, dvs. teoretiska konstruktioner som bättre hjälper oss att förstå, i detta fall samhällets utveckling.

Viktigt att poängtera är att en ny epok bör ses som ett svar på en motsättning i en tidigare epok, vilket alltså innebär att tidigare epoker till viss del lever kvar och påverkar nästkommande. Det Carleheden (2007) menar med sin teori är snarare att en typ av modernitet är mer eller mindre hegemonisk under en viss period på en bestämd plats. Under asketismens tidsålder frigörs individen från traditionen som ersätts av självdisciplin, sparsamhet och hårt arbete. Asketens livsföring grundar sig i övertygelsen att han med hjälp av långsiktiga mål kan styra sitt eget liv, i kontrast till den ”traditionsstyrde” som inte hade några ambitioner att försöka påverka sitt eget individuella öde. Den asketiska livsstilen nådde ekonomiska framgångar som slutligen grävde dess grav då mervärdet av arbetet återinvesterades i företagen så att de växte och byråkratier således blev efterfrågade (Engdahl 2009). Organisationsmänniskan tar vid och arbetet blir byråkratiskt och hierarkiskt organiserat. Det uppstår en slags kollektivistisk autonomi där individerna inte upplever någon motsättning i ett ömsesidigt beroende mellan individ och samhälle. Med andra ord en stark lojalitetsetik som bidrar till utvecklingen av demokrati, byråkratiskt ordnade företag och fackföreningar. Dessa i sin tur bidrar till en form av frihet baserad på känslan av att tillhöra en grupp (Engdahl 2009). Organisationstidsåldern övergår sedan i det som Carleheden (2007) valt att kalla autenticitetens tidsålder. Denna epok uppstår som en konsekvens av att den organiserade byråkratiska livsföringen förlorar sin attraktivitet.

Individen går från att vara gruppstyrd till att bli subjektstyrd vilket innebär att självförverkligande ersätter både uppskjutandet av tillfredsställelse och strävan efter kollektiv tillhörighet. Carleheden (2007) beskriver hur livet i denna epok allt mer anammar karaktären av ett konstverk där det värsta tänkbara som kan inträffa är att individen upptäcker att hon bara är en kopia. Hon måste själv finna det autentiska i sig själv, och det slutar inte heller där, hon måste även finna ett uttryck för att visa detta utåt. Friheten att förverkliga sig själv blir således det högst prioriterade och materiellt välstånd blir endast ett medel för att lyckas med detta (Carleheden 2007).

Jag anser att begreppet livsföring är högst relevant för min studie då det, precis som Carleheden (2007) beskriver öppnar upp för undersökningar av individuella handlingar utan att för den sakens skull bli helt beroende av individens subjektiva tolkning. Livsföring ska istället förstås i relation till individens ständiga försök att aktivt kontrollera och gestalta sig själv och sitt liv, något som Carleheden (2007) menar bör ses som ett mer eller mindre reflexivt projekt grundat på bland annat normativa och estetiska övertygelser som i hög grad kan vara ett resultat av socialisationsprocesser. Jag finner just denna koppling, eller spänning

som Engdahl (2009) uttrycker det, mellan frihet och socialt tvång som intressant. Hur upplevs denna frihet att kreativt skapa sin egen originella identitet? Och kan det finnas ett latent socialt tvång bakom det upplevda motivet?

3.3 Den heliga individualismen och det personliga konstverket

Att få bara ”vara sig själv” är snudd på heligt i vårt samhälle idag, men det har samtidigt som jag tidigare nämnt blivit allt mer ett krav som vi ställer på oss själva och vår omgivning. Spänningsförhållandet mellan friheten och det sociala tvånget uppstår i relationen mellan ”jag” och ”mig” (dvs. förutsättningarna för vår självmedvetenhet). Individen blir ett objekt för sig själv och kan således bedöma sitt eget sätt att vara, tänka och känna. På så sätt kan hon också omvandla livet till en berättelse om sig själv som allt mer tar formen av ett kreativt skapat konstverk (Engdahl 2009). Detta konstverk har sedan till uppgift att använda sin sociala och kreativa natur dels till att bli attraktiv på arbetsmarknaden men även till att bli attraktiv på relationsmarknaden genom att konsumera för att uttrycka sin autentiska identitet. Som ett resultat av detta blir individen själv också en slags konsumtionsvara då hon har för avsikt att förpacka sig själv på ett sätt som gör att hon väcker ett begär hos andra. Som konsumtionsvara måste man hela tiden se till att begäret aldrig blir helt tillfredställt, vilket för individen innebär att hon ständigt måste förnya sig själv. Här uppstår en problematik och en slags spänning mellan begäret att vara begärd och att samtidigt ”vara sig själv” (Engdahl 2009).

3.4 Reflexivitet

När man talar om en ökad reflexivitet i samhället så är det lätt hänt att man drar ett likhetstecken till ökad frihet. Johansson (2002) menar att det är viktigt att belysa att den ökade reflexiviteten inte på något sätt per automatik leder till en känsla av ökad frihet för individen. Begreppet reflexivitet handlar om förändringar i individens vetenskapliga förhållningssätt till sig själv, en ökad kunskap och insikt som på grund av media har blivit allt mer lättillgänglig. I dagens samhälle så är informationen aldrig längre bort än en sökning via Google, vilket i sig förstås i första hand uppfattas som en ökad frihet. Men med samma utveckling kommer också ett ökat ansvar och individen förväntas att hela tiden ta ställning och skapa sin egen sanning. Ökad reflexivitet handlar med andra ord om hur individen kan använda sig av det allt mer lättillgängliga vetandet i samhället som även ligger till grund för ett spänningsfält där individen

får en ökad möjlighet att formulera sin egen självuppfattning och identitet (Johansson 2002). Förutom ökad reflexivitet är detta identitetsarbete även starkt präglad av *differentiering* och *individuation*. Det förstnämnda innebär att individen förflyttar sig inom många olika sociala världar vilket leder till att hon använder sig av flera olika identifikationer. Individuation sammankopplar Johansson (2009) med det allt mer tilltagande fokuset på individens personliga "livsprojekt". Johansson (2009) menar att det finns många positiva aspekter av ökad reflexivitet, differentiering och individuation, individen ges nya möjligheter att själv experimentera och utveckla sin identitet, välja livsstil och sexualitet. Sett ur det perspektivet är det lätt att som tidigare nämnt dra ett likhetstecken mellan reflexivitet och frihet, men det blir på sätt och vis mycket mer komplicerat att "bara vara" i ett samhälle (och en värld) där du förväntas ta ställning och där detta ställningstagande i sin tur även blir ett led i skapandet av identiteten som i sin tur bör vara så autentisk som möjligt.

4. Metod

Då min avsikt med denna uppsats har varit att bidra med en fördjupad förståelse kring ett högst vardagligt fenomen så föll det sig naturligt att jag sökte upp detta där jag ansåg att det existerade i sin renaste form, ute på fältet. Jag har under arbetets gång varit fullt medveten om att det urval jag valt att göra kommer att speglas av mitt eget perspektiv på fenomenet, men jag har aldrig upplevt det som en negativ aspekt. Snarare har jag ansett att mitt intresse lett mig fram till denna uppsats då jag burit på frågeställningen under en relativt lång tid. Vilket i sin tur även resulterade i att det fanns en uppsättning namn som dök upp i mitt huvud när jag började planera mitt val av metod. Jag valde att använda mig av kvalitativa djupintervjuer då min avsikt var att gräva på djupet snarare än att kartlägga bredden av fenomenet (Bryman 2011). Hur utbrett det är har egentligen inte intresserat mig alls i denna ansats. I mina intervjuer har jag sökt efter individens subjektiva upplevelse, detta material har sedan betraktats som ett medel för att nå ökad förståelse om fenomenet bakom själva texten (Nylén 2005). Med andra ord kan man säga att jag genom mina intervjuer kartlagt det manifesta för att sedan i min analys göra ett försök att nå en mer latent nivå. Ytterligare en aspekt i valet av metod är frågeställningens utformning, då jag inte från början hade någon teori som jag ville testa så föll sig valet på kvalitativmetod där styrkan kan anses vara just att denna fungerar teorigenererande (Bryman 2011). Med resultatet i hand kan jag tycka att det hade varit intressant att testa mina teorier med hjälp av kvantitativmetod för att söka samband i en större

utsträckning. Jag anser att styrkan i mitt val av metod är möjligheten att anta intervjupersonernas perspektiv och således ge en beskrivning av deras sociala verklighet (Bryman 2011).

4.1 Urval

I enlighet med Bryman (2011) utgick jag från ett målinriktat urval med avseende att skapa en överensstämmelse mellan min frågeställning och urvalet. Detta innebar att kontaktade fem personer som jag ansåg på flera sätt personifiera det fenomen som intresserade mig. De befann sig åldersmässigt mellan 25 och 32 år, det var uppenbart att de aktivt gjorde val när det kom till det estetiska uttrycket som inte direkt kan anses som normativt samt att de i hög grad sökte någon form av uppmärksamhet genom detta. Då dessa kriterier var primära tog jag ingen hänsyn till klass, kön eller etnicitet vid denna tidpunkt, vilket resulterade i ett urval bestående av både män och kvinnor, där fyra av fem var etniskt födda svenskar och samtliga uppväxta i medelklasshem. Anledningen till att jag inte lagt någon större vikt vid dessa variabler är på grund av mitt mycket begränsade urval och avgränsningen i min frågeställning. Min avsikt har inte varit att göra någon jämförelse eller kartläggning kopplat till kön, klass eller etnicitet i detta fall. Detta innebär inte att jag förnekar att dessa kan ha betydelse för valet av ett starkt personligt estetiskt uttryck, dock ansåg jag mig kunna söka svaret på min frågeställning med hjälp av ett målinriktat urval utifrån de kriterier jag tidigare tagit upp. Samtliga personer som kontaktades var positiva till att ställa upp på en intervju och de ansåg själva att de var lämpliga kandidater. Detta var en viktig aspekt för mig då jag ville få kännedom om det subjektiva motivet som de hade, vilket jag tror kan vara långt mer komplicerat om personen i fråga inte själv kan identifiera sig med frågeställningen.

4.2 Intervjuguide

Jag tog fram en intervjuguide som jag ansåg lämnade mycket rum för en öppen och flexibel dialog (bilaga 1). Inspirerad av Kvale (1997) baserade jag min intervjuguide på inledande frågor, direkta frågor och sonderingsfrågor, där de inledande frågorna fungerar mer övergripande, de direkta mer inriktade på min frågeställning och sonderingsfrågorna ligger till grund för att vidareutveckla och fördjupa svaren (Kvale 1997). De fem intervjuerna varierade mellan 1,5 och 2 timmar och utfördes i miljöer där personen i fråga kunde slappna av så mycket som möjligt. Alla intervjuer bandades, inga anteckningar fördes under själva samtalet.

Dock avsattes tid efter varje intervju där jag gjorde en egen inspelning av spontana känslor och tankar som dykt upp. Min egen roll under själva intervjuerna blev relativt tillbakadragen. Dels var det ett aktivt val, men dels var det även ett resultat av att samtliga intervjupersoner var väldigt positiva till att prata öppet och ingående kring de frågor som ställdes. Min roll blev snarast att i enlighet med Kvale (1997) anta ett sensitivt, öppet men även något styrande förhållningssätt för att bibehålla den röda tråden, samt för att ställa sonderingsfrågor som kunde ge så uttömmande svar som möjligt. Jag märkte även att det var av stor vikt att intervjupersonerna uppmanades att definiera olika typer av känslor så ingående som möjligt, detta för att underlätta för mig själv vid bearbetningen av materialet. Denna aspekt tror jag kan vara svår att förhålla sig till oavsett metod men är man medveten om detta och på så vis öppen för att förhålla sig kritisk till sin egen definition av känslor och begrepp så anser jag att det underlättar. I praktiken innebär detta att man inte drar sig för att ställa de ”dumma” och ”självklara” frågorna. Samt att man inte ger sig förrän man verkligen lyckats ringa in det man vill ha svar på.

4.3 Analysförfarande

Samtliga intervjuer transkriberades, jag valde att återge dem i talspråk och lät längre uppehåll av tystnad och skratt få utrymme i texten. Detta då jag ansåg att det kunde vara av vikt för kommande analys.

Texten bearbetades sedan med hjälp av tematisering och kodning där jag sökte det generella, återkommande budskapet men även det avvikande. Med hjälp av denna metod kunde jag kombinera ord till större enheter och sedan identifiera grundläggande teman i texten (Nylén 2005). Jag kodade inte på några förbestämda teman utan lät dessa ta form genom texten då jag hade för avsikt att ta fram en empirinära beskrivning snarare än abstrakta teorier (Nylén 2005). Jag anser att det är frågeställningen som helt och hållet bör avgöra hur man ställer sig till detta. Eftersom min avsikt var att söka det subjektiva motivet så anser jag att det finns en överhängande risk att missa väsentliga och oväntade fynd om man utgår från teori i allt för hög grad. I mitt fall har detta fått ske i växelverkan mellan insamlandet av empiri, bearbetningen av resultatet och analysprocessen. I enlighet med Bryman (2011) gick jag igenom materialet i sin helhet och noterade först efteråt det som jag ansett särskilt intressant eller viktigt, för att sedan vid nästa genomläsning göra kontinuerliga notiser över nyckelord och olika teman. Dessa sammanställdes sedan i ett index fördelat på sex kategorier (bilaga 2). Med dessa i handen började jag om min kodning av materialet för att söka fler aspekter som

gick att länka till någon av kategorierna. I nästa steg beslutade jag mig för att abstrahera mina kategorier ytterligare och granska dem kritisk för att se om det fanns tydliga samband mellan koderna (Bryman 2011). Efter denna genomgång kom jag fram till tre kategorier och upplevde mättnad i dessa, vilket innebar att jag inte fann några aspekter i mitt material som påverkade denna slutsats. I sin tur ledde detta till att jag inte ville utveckla dessa ytterligare (Aspers 2007). Vi kan se på de slutgiltiga kategorierna som tre idealtyper som kan hjälpa oss att ringa in och förstå intervjupersonerna och deras motiv. Jag har valt att kalla dessa, *trygghetssökaren*, *pionjären* och *det förpackade konstverket*.

4.4 Begränsningar och möjligheter

Som tidigare nämnt är jag medveten om de begränsningar och möjligheter som denna metod innebär. Av denna anledning har stort fokus lagts på att låta intervjupersonerna själva få så mycket utrymme som möjligt i resultatet för att öka transparensen i min analys (Bryman 2011). Detta så att läsaren också har möjlighet att ställa sig kritisk till min analys. För att underlätta förståelsen av citatens innebörd har jag enligt Kvale (1997) återgett dessa så nära skriftspråklig form som möjligt. Urvalet av intervjupersoner baserades på syftet att nå en djupare förståelse för fenomenet, inte för att göra generaliseringar i en större population (Kvale, 1997). Resultatet från min studie bör istället bedömas utifrån kvaliteten på de teoretiska slutsatser som formulerats på grundval av det kvalitativa materialet (Bryman 2011). Jag tror att det kan finnas klara fördelar med att vara två personer när man utför denna typ av studie för att få ett bredare perspektiv. Att jag ensam har samlat in och analyserat detta material kan, och bör självklart, problematiseras. Men jag står ändå fast vid min övertygelse om att det är min förförståelse och mitt intresse som är styrkan i denna uppsats.

4.5 Etiska överväganden

Innan varje intervju informerades intervjupersonerna om syftet med uppsatsen, samt att det relevanta för mig som skribent var deras personliga upplevelser. Detta för att understryka att det inte fanns några svar som kunde betraktas som rätt eller fel till de frågor jag skulle ställa. Jag informerade även om hur jag skulle förhålla mig till anonymitet, att namn skulle komma att bytas ut samt att personliga uppgifter som direkt kunde härledas till intervjupersonerna inte skulle förekomma i uppsatsen. En annan aspekt som togs upp var hur det kvalitativa materialet skulle användas och vilka som skulle ha rätt till det, det vill säga jag som skribent,

min opponent samt min examinator. Då uppsatsen publiceras kommer de bandade och transkriberade intervjuerna att förstöras.

4.6 Presentation av intervjupersoner

Samuel är 24 år, han flyttade från en mindre stad till Stockholm för ett år sedan med ambitionen att förverkliga sin egen företagsdröm. Han har sedan flera år tillbaka designat och tillverkat kläder i en liten studio i en källarlokal i staden där han vuxit upp, varumärket har nu blivit så pass starkt och efterfrågat att han fått möjligheten att vara delaktig i en ny butik med ett unikt koncept i Stockholm. Samuel är både anställd och arbetar i butiken samtidigt som han har sin studio i anslutning och tillverkar sitt eget klädmärke på plats. Inom den krets där han rör sig har hans namn blivit känt och han är en person som kunder gärna vänder sig till när de är ute efter plagg av hög kvalitet. Han besitter spetskompetens inom sitt område och många ser upp till hans arbete på grund av detta. Samuel kommer från en medelklassfamilj där egenföretagandet gått i flera generationer, varken han själv eller någon annan i hans familj har eftergymnasial utbildning. Jag uppfattar Samuel som en ung man med starka åsikter och övertygelser. Han beskriver sig själv som något cynisk, stundtals bitter och väldigt kritisk till konsumism. Det blir tydligt under vårt samtal att hans värld inte innehåller speciellt många gråzoner vilket i sin tur leder till en uppdelning och generalisering mellan ont och gott, rätt och fel, vi och dem. Samuel klär sig gärna i arbetarplagg från 50-talet och kan ingående berätta om deras historia och typiska detaljer. Det är även dessa som han själv hämtar inspiration från när han syr sitt eget märke.

Minh är 32 år och bor i en medelstor stad i mellan Sverige, hon adopterades från Asien när hon var fyra år gammal och använder idag det namn hon hade med sig på pappret från barnhemmet trots att hon även har ett svenskt namn. Minh upplever att hon aldrig riktigt kunnat identifiera sig med sitt svenska namn och känner en stark anknytning till sitt ursprungsland. Minh är uppvuxen i en liten stad norr om Stockholm. Hennes pappa arbetade och mamman var hemmafru, och efter gymnasiet har Minh inte studerat vidare. Hon är liten och timid till sättet, subtil i sina rörelser och ger intryck av en stark integritet. När vi träffas bär hon ett gammalt nattlinne som blus och ett par slitna kängor på fötterna. Minhs kläder är nästan alltid inköpta i andrahand och hon blandar friskt mellan vida 50-talskjolar, höga stilettklackar och korta shorts. På dagarna jobbar Minh på ett bibliotek och på fritiden skriver hon en uppskattad och välbesökt blogg. Hon beskriver sig själv som väldigt privat men ändå

personlig. Då jag följt hennes blogg är det just denna bit av henne som jag tolkat att läsarna fastnat för, Minh är lite mystisk och nästan som en sagofigur. Det är något visst med henne som gör att man vill komma henne in på livet och veta mer.

Ambra är 25 år och har precis blivit antagen till en av världens bästa reklamskolor. Hon är född och uppvuxen i Stockholm, just nu bosatt med sin pojkvän i en förort. Hon verkar utåt sätt ha en stark tilltro till sig själv och sin förmåga att prestera. Jag upplever hennes självförtroende av den grad som säkerligen kan sticka i ögonen på andra. Hennes stil har varierat mycket genom åren och just nu är den ganska enkel om än väldigt genomtänkt. På armarna och bröstet har hon färgglada tatueringar i form av olika symboler som man snabbt förstår är unika för henne, naglarna är lackade i en mörk metallicfärg och glasögonbågarna breda och mönstrade. Namnet Ambra har hon gett sig själv, hon förklarar att det var på grund av längtan efter någonting som var hennes eget som ingen annan hade gett henne. Ambras föräldrar skiljdes när hon var barn, de är båda akademiker och hon beskriver sin uppväxt som trygg men samtidigt turbulent. Hon tror att detta kan ha påverkat hennes förmåga till att fatta snabba beslut men även det faktum att hon är ombytlig i allt hon gör.

Eddie Wop är 26 år, han är färgstark och glad. Runt halsen bär han gärna en blommig sjal, i öronen har han töjt centimeterstora hål och i näsan har han en stor ring. Även han har ändrat sitt namn, mest som en kul grej säger han själv. Jag upplever honom som en person med mycket barnasinne som har lätt att få kontakt med människor i sin omgivning. Eddie är uppvuxen i enligt honom själv en typisk ”Svensson medelklassfamilj”. Nu har Eddie precis börjat plugga musikproduktion och bor med sin flickvän i Stockholm. Det är den första utbildning han läser efter gymnasiet, och han verkar stolt och glad över att ha funnit något som han brinner för. Även Eddies stil har genomgått förändringar genom åren och det verkar som att den utvecklats till att bli allt mer personlig och extrem. Han beskriver hur han hade en större önskan att passa in när han var yngre, en önskan som inte alls finns kvar idag.

Katja är 25 år, hon talar ganska tyst och jag får känslan av att hon har starka åsikter som hon kanske inte alltid uttrycker högt. Hennes kläder är i regel mest svarta, håret grått och armarna mer eller mindre täckta med tatueringar. Hon är uppvuxen med en ensamstående mamma i en liten stad i mellan Sverige och beskriver sin uppväxt som trasslig men ändå väldigt bra. Just nu jobbar hon som telefonist på ett statligt ägt företag och har inga direkta planer på att studera vidare. Hon hyr en lägenhet i andrahand tillsammans med sin pojkvän i en

Stockholmsförort. För Katja är det viktigt att inte vara som andra och följa strömmen, hon vill inte bli placerad i ett fack och kompromissar sällan med sitt utseende även om det ibland påverkat henne negativt när hon till exempel sökt ett jobb. I framtiden hoppas hon att hennes hår ska bli ännu gråare och att hon ska ha råd att fylla så mycket som möjligt av kroppen med tatueringar.

Jag ser på denna undersökningsgrupp som en lyckad sammansättning utifrån min ambition med ett målinriktat urval. Samtliga fyller de kriterier jag satt upp för urvalet och jag anser att jag med denna undersökningsgrupp och mitt val av kvalitativ metod bör kunna besvara min frågeställning.

5. Resultat och analys

Under arbetet med denna uppsats har jag i enlighet med Bryman (2011) haft för avsikt att arbeta med en kontinuerlig analys, dvs. en växelverkan där analysen hela tiden har varit närvarande under arbetets gång. Som tidigare nämnt resulterade detta i tre idealtypiska personlighetsdrag. Jag anser att dessa finns starkt representerade i min empiri och min avsikt är att under detta avsnitt med hjälp av mina teoretiska verktyg analysera dessa. Den första idealtypen som jag valt att kalla *trygghetssökaren* avviker något från de andra två, *pionjären* och *det förpackade konstverket* som instinktivt kan tyckas ligga något närmare varandra. Det intressanta är dock hur individualismen löper som en röd tråd genom samtliga men får varierade konsekvenser.

5.1 Trygghetssökaren

Att definiera innebörden av trygghet är svårt, och högst individuellt. Kanske är det så att vi inte så ofta reflekterar över hur trygghet känns förrän vi upplever motsatsen? I samtliga intervjuer dyker ordet och känslan upp som det rakaste och mest spontana svaret på varför det estetiska uttrycket betyder så mycket. Det framgår en klar koppling mellan trygghet och individualism, så till vida att man anser att endast den trygge till fullo kan ge uttryck för sin individualism.

Det är väl en trygghet kanske, alltså att om du kommer och har samma kläder som personen bredvid dig, då är du nog inte så trygg i dig själv. Då vågar du inte riktigt visa ditt riktiga jag och då tror jag inte heller att du vågar göra det i sättet som du är, utan då kommer du bara att säga samma sak som jag gör. Och sådana människor möter man ju dagligen, som mest håller med.

– Katja

Jag tror att folk tycker att jag har en ganska ärlig stil. Jag tycker att man kan se rätt snabbt på människor, alltså man kan möta folk på stan och så känns det bara så otryggt och det kan på nått sätt utstrålas genom både kläder och ansiktsuttryck tycker jag, man ser att folk inte är helt bekväma i vad de går i för stil. Och jag tror att det är mycket så, att då är det kanske folk som vänder sig till olika, vad ska man säga? Ikoner, eller kollar vad andra folk i ens omgivning tycker är bra och så kör man samma stil. Jag vet inte, jag har aldrig upplevt att jag har velat se ut som någon annan, utan man tar upp någonting och sen känner man att det här skulle kunna passa mig. För att det på något sätt är något som speglar din personlighet. Och det tror jag är tryggheten i det också.

– Samuel

Då jag märker att tryggheten är ett återkommande motiv intresserar jag mig dels över hur den upplevs men även varför de tror att den kommit att bli så viktig. Det är uppenbart att intervjupersonerna själva inte har något konkret svar och därför måste tänka en stund för att kunna ge en formulering. Efter en längre stund av tystnad säger Katja:

Att vara trygg är att kunna uttrycka sig själv och säga sin åsikt, att kunna vara avslappnad. Att kunna prata med folk i olika sammanhang och situationer där man hamnar. Att kunna arbeta och leva överhuvudtaget. Det händer så mycket hela tiden, du vet. Man måste hålla ett visst tempo. Då är det viktigt att vara trygg i sig själv så att man inte tappar bort sig själv på vägen.

– Katja

Trygghet är att våga stå för den man är, och att våga tycka olika. Om man t ex sitter runt ett bord med människor så kan man stå för det man tycker även om alla andra tycker något annat. Men att även kunna acceptera att människor är olika och har olika åsikter. Det tycker jag är en trygghet. Att inte känna att världen håller på att rasa ihop för att det finns oliktankande människor för det kommer det ju alltid att göra. Och där tror jag att det är lite samma med kläder, att man vågar bära det man faktiskt trivs i. Istället för att bli påverkad av sin omgivning.

– Samuel

Genomgående framgår tryggheten som något icke statistiskt, snarare som något intervjupersonerna upplever att de själva bör ta makten över och kämpa för att upprätthålla. Vi diskuterar en möjlig växelverkan mellan det estetsiska uttrycket och känslan av trygghet och försöker reda ut vilket som egentligen bidrar till det andra. Jag frågar Ambra om hon tror att det tvärtom kan vara valet av stil och estetiskt uttryck som påverkar hur man känner sig, snarare än att man gör de val man gör baserat på en känsla av trygghet.

Absolut, med min snobbstil så var de precis så. Jag klädde mig på ett sätt och hamnade i ett visst sällskap och då styrdes ju även mina intressen efter det. Det var ju en slags personlighetsförändring, helt plötsligt tyckte jag också att det var kul att bada i skumpa. Det skulle jag ju aldrig göra nu, det finns inte kvar. Nu är jag istället så jävla medveten och ska

utstråla så jäkla mycket sådana saker, så det är väl klart att det hänger ihop.

– Ambra

En av de koder som jag valde att slå hop med trygghet var vikten av att vara äkta och sann. Detta kanske främst baserat på att dessa två ständigt återkom vid samma tillfällen under intervjuerna vilket fick dem att framstå som ett uttryck för samma sak. Där vikten av att vara äkta och sann riktades väldigt mycket utåt, mot hur man såg på andra individer, dels präglad av en sorts skepsis och misstänksamhet. I kontrast till denna upplevelse ville man själv utstråla trygghet och jag tolkar det som att denna trygghet endast gick att uppnå genom att vara sann.

Jag är inte den som går runt och analyserar folk på stan direkt. Men jag uppskattar att se folk som ser trygga ut i kläderna de bär. Sådant kan jag se, direkt faktiskt. Det lyser igenom.

– Samuel

Jag hade en diskussion häromdagen om att köpa exempelvis märken som är fejk, för att vilja utstråla någon slags status, det gör mig väldigt obekvämt eftersom att man ju då utstrålar någonting som inte är en själv. På nått sätt så blir det ju en manifestation för något som man vill vara, som visar att man är väldigt obekvämt i den personen man är nu.

– Ambra

Vi kan förmoda att människor i alla tider känt behov av trygghet, det som gör det intressant i min studie anser jag är hur tryggheten förkroppsligas och förpackas i det yttre. Det är inte bara en individuell känsla utan även något som man vill att omgivningen ska kunna tolka. En aspekt skulle kunna vara att det är den ökade reflexiviteten och differentieringen som ligger till grund för detta behov. Det faktum att dessa individer rör sig inom så många olika sociala sammanhang där de interagerar med andra konstant, både direkt och över internet. Kanske är det bristen på nära och intima relationer ansikte mot ansikte som gör att mina intervjupersoner upplever att de ständigt måste ta ställning till vilka i deras omgivning som är trygga och sanna. Det estetiska uttrycket blir då en slags symbol som snabbt går att tolka. Vad gäller reflexiviteten så kan den precis som Johansson (2002) beskriver det bidra till en känsla av att ständigt behöva orientera sig och ta ställning, vilket inte nödvändigtvis alltid upplevs som en frihet. Det faktum att individen ständigt kommer i kontakt med nya rön och ny forskning gör att hon snabbt måste kunna avgöra hur hon ställer sig till olika frågor. Detta kan röra allt från vilken mat man kan äta utan att det är fara för livet till hur vida man egentligen ska använda schampo eller inte. Det uppstår en slags skepsis och vilja att ifrågasätta invanda beteenden och normer. Detta är ett förfarande som tydligt framgår ur min empiri som en slags önskan

om att hela tiden avslöja någonting och betrakta sig själv som upplyst. En aspekt skulle kunna vara att även detta inger känslan av trygghet, att på något sätt kunna syna och förhålla sig kritisk till systemet tack vare den ökade reflexiviteten. En känsla av att ”mig lurar du minsann inte”. Individerna blir på sätt och vis ensam i ett samhälle där hon inte längre bara förutsätter att systemet vill lura henne utan även andra människor i hennes omgivning. Vi kan tolka det som ett resultat av den ökade individuationen och avsaknaden av kollektivet.

I slutändan har man ju bara sig själv, så det är viktigt att veta var man står och känna sig trygg.

Annars blir man så lätt påverkad av sin omgivning liksom. Både människor man träffar och sådant man läser, det är mycket att ta ställning till varje dag.

– Katja

Johansson (2002) beskriver hur den ökade reflexiviteten, differentieringen och individuationen kan upplevas som dels en ökad frihet men även som ett socialt tvång, om vi ser till min studie så blir denna koppling mycket tydlig och man kan tolka ensamhet som en konsekvens av dessa aspekter. Således en frihet som leder till ensamhet som leder till osäkerhet, som i sin tur mynnar ut i en stark längtan efter trygghet.

5.2 Pionjären

Intervjupersonerna skapar sin identitet och sitt ”trygga sanna jag” främst genom att tydligt markera vilka de *inte* är, dvs. genom andra individer förstår de sig själva och kan bättre ringa in sin egen identitet, ett förfarande som vi kan tänka oss att de allra flesta använder i någon utsträckning. Det jag dock finner intresseväckande i mina intervjuer är hur man själv tilldelar sig rollen som pionjär framför andra och således gör sin egen livsstil till norm, samtidigt som man är medveten om att den inte sällan avviker från samhällets rådande norm. Det ligger en slags underton i intervjuerna som är starkt präglad av ett ”vi och dem”-tänk. Och när man talar om de andra så menar man de som inte är tillräckligt trygga och sanna för att utnyttja sin frihet och visa sin individualism.

Senast för några veckor sen hade jag ett möte med min chef. Och han verkligen uttryckte att han var så glad att jag var den jag var och klädde mig som jag gjorde och uttryckte mig även fast vi jobbar på ett kontor, där de flesta går i kostymbyxor och är väldigt strikta. Det var kul, att det faktiskt märks att jag gör det trots att ingen annan gör det.

– Katja

Även om min stil blickar bakåt så tror jag att den blickar framåt, framförallt genom att den ifrågasätter ett och annat med hur vi konsumerar. Jag tror att folk kommer att uppskatta sådant

mer och mer framöver, jag vet att jag gör det. Jag tror att jag ligger lite i förkant av vad folk kommer att uppskatta framöver.

– Samuel

Jag vill att det ska synas att jag är personlig, naturligtvis. Men sen också att jag gör lite som jag vill. Det hoppas jag att jag ger intryck av. Att jag struntar lite grann i konventioner eller vad folk kan tycka och sådär.

– Minh

Det blir tydligt att ”de andra ” är en grupp människor som man ser ner på, stundtals tycker lite synd om och aktivt tar avstånd från. Och kanske är det just detta avståndstagande som jag tolkar som ett verktyg för dessa personer när de snickrar på den egna identiteten.

Det finns ju sådana stereotypa tjejer där man kan se från topp till tå att allt är så oäkta som det kan bli. Det finns liksom ingen själ i något av plaggen de har på sig. Allt är sytt i Taiwan och skinnjackan är i plast. Man kan se att de inte har något intresse i att betala en större summa för en bättre jacka för de själva tror inte att det syns någon skillnad. Jag tror inte att de är medvetna om att de ser plastiga ut. Utan de tror nog att de ser ut som en miljon. Dom känner sig säkert jätteuppladda. Jag kan nog tycka lite synd om dem.

– Katja

Ibland har jag märkt att andra liksom sett ner på en. Som det här med att jag har höga klackar, det har jag fått kommentarer för av både kollegor och gubbar på stan, typ gud vilka konstiga skor du har, hur kan du gå i dem. Och vad svara man på det liksom? Men jag ser det också som att det ju är deras brister som gör att de måste kommentera att jag har tio cm klackar, det är deras problem, inte mitt. Sådan är inte jag.

– Minh

Precis som Hammarén & Johansson (2009) lyfter fram så är vår samtid starkt präglad av viljan att kategorisera och katalogisera för att underlätta vid social interaktion, men ytterligare en aspekt är att detta behov förstärks av viljan att förstå sig själv och få grepp om den egna identiteten. Återigen kommer vi tillbaka till spänningsförhållandet mellan friheten och tvånget. Om individen är fri att själv skapa sin identitet så ställer även denna frihet vissa krav, en aspekt skulle kunna vara att denna frihet bidrar till en ökad ”vi och dem”-mentalitet på individnivå. Eller för att tydliggöra, en ”vi och dem”-mentalitet som tenderar att övergå i en känsla av *jag mot världen*.

Alltså jag får jätteofta höra att jag ser konstig ut. Det är jättevanligt, faktiskt. Ofta får jag även positiva reaktioner, men mest tycker folk att jag ser konstig ut. Men det konstiga är väl egentligen bara att det är annorlunda.

– Eddie

Jag tror inte att jag skulle vara där jag är idag om jag inte hade gått helt på det som jag tror på. Och vågat säga nej till situationer då folk kanske tyckte att jag skulle bära något annat, ungefär som när jag jobbade på i en klädbutik där man fick sponsring på jeans men jag kände att jag kan inte stå för de här jeansen, för att de är så långt ifrån min personliga stil. Och det tror jag är viktigt faktiskt.

– Samuel

På så sätt kan identitetsprocesser precis som Hammarén & Johansson (2009) understryker säga oss en hel del om samhället vi just nu lever i. Låt oss utgå från teorin om identiteten som främst en social skapelse som formas genom interaktion, det blir då tydligt att denna process blir allt mer komplex då graden av differentiering ökar. Individen får helt enkelt fler möjligheter och möter fler människor som kommer att påverka identifikationsprocessen. En konsekvens av detta skulle rimligen kunna vara att individen väljer att definiera sig själv genom att först och främst göra klart vad hon inte är då detta besparar henne tid och energi. Jag tror att de allra flesta kan relatera till att det ofta är lättare att säga vad man inte tycker om, hur man inte vill ha det etc. än att faktiskt försöka ringa in motsatsen. En aspekt skulle kunna vara att det är just detta som ligger latent i intervjupersonernas svar. Att en klarhet och säkerhet över vem man inte är snarare är ett tecken på en osäkerhet kring vem man egentligen är och vill vara. Under intervjuerna försöker jag reda ut varför detta behov av att så starkt identifiera sig med hjälp av personlig stil och symboler har blivit så viktigt för en del men inte för andra. Det blir tydligt att en viktig aspekt är karriären och behovet av att göra sig synlig på arbetsmarknaden.

Min stil betyder jättemycket, det blir en förlängning av den jag är. Speciellt när man jobbar med att marknadsföra sig själv hela tiden. Varje dag så träffar jag ju folk som jag kan komma att behöva i ett projekt eller någonting. Jag försöker att alltid ha på mig någonting som folk kan komma ihåg, mina senapsgula byxor kommer t ex min lärare fortfarande ihåg från min antagningsintervju. Och det var ju också medvetet, det ska alltid finnas någonting att komma ihåg efter ett möte med mig tänker jag, så måste man tänka. Vid antagningsintervjun var jag också osminkad, oduschad och visade alla tatueringar på samma gång för att jag kände att ska jag komma in så ska jag komma in precis som den jag är. Inte försöka göra mig till eller så.

– Ambra

Återigen kan vi urskilja balansgången mellan friheten och tvånget. Ambra talar om hur hon gör medvetna och uträknade val på grund av att hon uppfattar det som ett måste att marknadsföra sig själv, samtidigt som hon understryker att hon vill bli bedömd som den hon är utan att göra sig till. För de allra flesta framstår nog detta som en paradox men Ambra

verkar inte lida. Friheten att leva ut sin individualism utan gränser tycks vara det som intervjupersonerna värderar allra högst. Men frågan är kanske ändå var gränsen går mellan att utnyttja denna frihet och att tvärtom bli fånge i den. Ur intervjuerna framgår nämligen inte individualismen som enbart en frihet utan även som ett krav från samhällets sida för lyckas.

Jag tror att den här generationen är så mycket produkter av sin tid på något sätt. Om man kollar på kids nu som är typ 14 så har de ju så himla mycket olika stilar, vi var ju mer ”attack of the clones” när vi var 14. Jag såg precis ut som vilken 14-åring som helst. Jag tror att vi är mitt uppe i vår utveckling medan de börjar med sin mycket tidigare. Nu finns det ständigt ökat behov, alltså man måste sticka ut och visa vem man är på ett helt annat sätt. Förr var det väl mer så att man skulle ha bra betyg, nu är det så mycket mer som det ska refereras till vid en arbetsintervju, jag har en kompis som fick frågan, vem känner du? Känner du ingen bloggare? Känner du ingen som skriver för en tidning? På ett sådant sätt så har du så mycket mer att leverera idag. Du måste kunna visa vad du har gjort och vem du är. Du har så kort tid att sälja in dig själv på. Allting ska gå så jävla snabbt, det räcker ju med att arbetsgivaren googlar dig så får de hur mycket info som helst och kan bilda sig en uppfattning om vem du är. Sen gäller det bara att make it or break it om du får komma på en intervju.

– Ambra

Man måste promota sig själv, jag tror inte att man väljer att göra det, det är nog mer ett måste. Sen hur man väljer att skapa sitt eget varumärke kan man ju styra över. Jag tror att man väljer sin stil från början, och sen efter det så blir man nog mer som sin stil, kanske mer än vad man var innan. Jag tror att det går hand i hand.

– Eddie

Denna växelverkan mellan personlig stil och personlighet är också återkommande genom intervjuerna. Stilen och det estetiska uttrycket tycks fungera som en kanal, dels för att göra sig synlig på arbetsmarknaden och utöka sitt sociala nätverk.

Som jag var inne på tidigare med att jag kan ha konstiga plagg på mig, genom det har jag ju träffat nya människor t ex, för att folk börjar prata med en helt random för att det kanske gillar något som man har på sig, och det kan ju vara människor som man aldrig hade träffat annars. Det tycker jag är väldigt positivt så det gör jag medvetet.

– Eddie

Men det estetiska uttrycket tycks även vara ett medel för att stärka den egna självkänslan genom att bygga bilden av den person man strävar efter att vara. En person vars främsta mål är, precis som Engdahl (2009) lyfter fram, begäret att vara begärd. Detta förfarande leder oss in på mitt nästa tema.

5.3 Det förpackade konstverket

Mitt sista tema är något övergripande och kan säkert uppfattas som aningen mer abstrakt än de två som jag tidigare tagit upp. Det handlar om hur dessa individer tar sin identitet till ett plan där de förpackar sig själva så att de allt mer börjar ta formen av ett varumärke. Man ser denna process som kreativ och utmanande trots att den i slutändan i allra högsta grad handlar om konsumtion. Det vill säga, individen konsumerar för att skapa sin identitet och blir till slut även själv en konsumtionsvara på marknaden (Engdahl 2009). Denna livsföring är som tidigare nämnt en viktig aspekt i autenticitetens tidsålder, vilket jag anser framgår tydligt ur mina intervjuer. Det finns även vid sidan om varumärket en stark önskan om att skriva sin egen historia vilket jag sammankopplar med Engdahls (2009) teori om viljan att se sig själv som ett konstverk.

Först blev det bara värre och värre tills jag såg ut som en teletubbie på speed liksom, det var som himla mycket tvåfärgade strumpbyxor och håret färgat i olika färger och jag vet inte allt vad det var. Men det peakade liksom när man inte kunde göra mer konstiga saker, eller ja saker som kunde skapa uppmärksamhet. Idag ser jag väldigt kreativ ut, jag kan tycka att det är positivt att se kreativ ut. Jag har ju även tatueringar som jag ritat själv och det kan jag tycka är något bra, det visar ju vem jag är och det står för mig. Jag tänker att de berättar en historia. Jo men det gör de nog garanterat, de berättar historia, de berättar intressen. Man kan läsa rätt mycket, min stil är som en öppen bok om mig.

– Ambra

Jag har en vision om att en dag ha en hel arm med tatueringar, jag vill bygga den kring händelser i livet. Jag tänker mig att jag ska sitta i en gungstol när jag är 80 år och att barnbarnen ska kunna peka och fråga vad är det här för något, och då ska jag kunna berätta att den här gjorde jag den dagen därför att, litegrann som en bok om mig själv.

– Samuel

En intressant aspekt är hur tatueringar har gått från att vara en symbol för ett slags utanförskap till att bli ett medel för att uttrycka sin kreativitet i autenticitetens tidsålder. På sätt och vis kan tatueringar tolkas som det allra yttersta medlet att ta till vid skapandet av identiteten då dessa är permanenta. Ingen av mina intervjupersoner verkar uppleva detta som ett problem även fast flera av dem har tatueringar som är nästan omöjliga att dölja.

Ytterligare en aspekt som jag finner intressant under detta tema är hur den kreativa processen blir ett medel för att uppnå status som inte går att koppla till ekonomisk grund, utan snarare är en slags personlighetsstatus.

Allting handlar nog i grund och botten om status men sedan hur man uttrycker status är ju väldigt olika. Jag tror att människan helt enkelt är konstruerad av statussymboler, jag tror att det är grunden, det är nog så enkelt. Jag kommer aldrig att ha ekonomisk status, det har jag inget intresse i. Men det här blir en annan form av status, den bygger mer på kunskap och genuint intresse, den går inte att köpa. När någon frågar var någonting kommer från som man äger och svaret är att det är vintage eller antikt, då kan man nästan höra låten "you can't touch this" spelas i bakgrunden. Det blir ett sätt att slå folk på näsan som försöker bygga status på ekonomisk grund.

– Samuel

Att vidare tala om förpackandet av den egna personen kan upplevas som känsligt men det slår mig under intervjuerna hur bekväma och väl införstådda intervjupersonerna är med detta. På frågan om hon ibland ser sig själv som ett varumärke svarar Ambra utan att blinka:

Absolut, hela tiden varje dag. Dels för att jag har en blogg, och genom twitter, och dels för att jag pluggar reklam. Vi har ju till och med kurser i hur man vårdar sitt eget varumärke. Det är inget konstigt med det, alla gör det mer eller mindre. Mitt eget varumärke går mycket ut på kontraster. Jag brukar gå runt i en sönderklippt flannelskjorta som jag hittat i återbruksrummet och en väska som kostar två månadshyror. Det skapar ett intresse, jag ses som innovativ och folk vet inte riktigt vad de ska förvänta sig av mig.

– Ambra

Alltså jag vill ju vara mitt varumärke, det är jag inte så blyg för. Jag tror att varumärkesbyggnad kommer att vara A och O i framtiden. Jag driver ju ett företag och har till och med valt att tatuera in det på armen för att det betyder mycket för mig. Det känns som att varumärket och jag är ett. Om inte jag existerar skulle inte varumärket finnas och inte tvärtom heller.

– Samuel

Samtliga intervjupersoner verkar ense om att varumärkesbyggnaden kommer att vara mer eller mindre avgörande för deras framtid. Det är en intressant aspekt att se hur det kreativa på något sätt går hand i hand med det yttre tvånget, så till vida att de möjliggör och samtidigt återskapar varandra. Intervjupersonerna är hela tiden medvetna varumärkesbyggnaden och vikten av förmågan att sälja in sig själva, men de väljer att tolka detta som en frihet att med hjälp av sin kreativitet skapa en säljande identitet. För att återknyta till det Hammarén och Johansson (2009) sagt rörande identiteten som en slags barometer där vi kan tolka förändringar i samhället skulle min studie eventuellt kunna peka på en drivkraft att slå sig fram och lyckas med den autentiska identiteten som främsta vapen. Detta går att koppla direkt till Carlehedens (2007) teori om hur individen går från att vara gruppstyrd till att bli

subjektsstyrd i sin livsföring. Vilket i sin tur leder till att intervjupersonerna, precis som Engdahl (2009) beskrivit det, allt mer antar formen av ett kreativt skapat konstverk.

Vad gäller min frågeställning så tycker jag att jag funnit svaret inom ramarna för de tre karaktärsdrag som jag presenterat. Självklart överlappar dessa i varandra och är olika starka hos intervjupersonerna, men det gemensamma är än dock att de finns där och är återkommande hos dem alla. Min slutsats blir således att det subjektiva motivet handlar om en önskan att känna trygghet, att leva ut sin kreativitet och individualism samtidigt som man vill framstå som något av en pionjär i samhället.

6. Diskussion

Syns man inte så finns man inte. Och ju fler val man har desto viktigare blir det tänker jag.

– Ambra

Jag finner det sista citatet från mitt samtal med Ambra mycket intressant, det fastnar hos mig och jag läser det gång på gång. Kanske rymmer det en mycket viktig poäng! Blir valen viktigare ju mer individen har allt välja på? Ur identitetsperspektivet så blir det givetvis så eftersom valen blir mer specifika, och således även grupperingarna bland individer mer fragmenterade. För att dra en tydlig parallell kan vi jämföra med skolvalet inför gymnasiet. När jag själv gjorde detta val precis vid millennieskiftet så fanns det en handfull vägar att gå, naturvetenskapligt program, estetiskt, fordon, bygg, vård och omsorg, barn och fritid och sedan det lite mer hippa och moderna medieprogrammet. Vilken inriktning du valde var viktig då det sa väldigt mycket om din identitet och placerade dig i ett fack bland andra. Under bara de senaste tio åren har antalet inriktningar på gymnasiet säkerligen tredubblats och samtidigt blivit mer specifika. Vi kan tänka oss att detta gör att valet blir allt viktigare, kanske inte så mycket när det gäller framtiden inom yrkeslivet eftersom alla gymnasieutbildningar ger högskolekompetens. Men jag tänker på identitetsprocessen, facken att delas in i har blivit allt fler och mer specifika och kommer således att säga mycket mer om individens identitet. En aspekt skulle kunna vara att hela samhället utvecklas på samma vis och att det är denna utveckling som jag tolkar i citatet ovan. Alla våra val blir således avgörande för vår identifikation, oavsett om det gäller val av utbildning eller vilken juice vi ska köpa i matbutiken. Valet kan ses som en frihet, och vi upplever nog ofta att denna frihet ökar i takt med att vi får allt fler val. Senast i helgen köpte jag en ny juice med smak av apelsin och lime som direkt tilltalade mig där den stod på hyllan, just för att den var ny och stack ut bland de

andra säkert tjugofem juicerna som jag sett så många gånger. Och visst ligger det väl ändå en slags kittlande känsla hos de flesta av oss när det kommer till att upptäcka något nytt som vi sedan kan dela med oss till andra av. Jag ägnar det en tanke och måste nog erkänna att det bor något av en pionjärsönskan även inom mig.

Men ett faktum är även att vi tvingas välja och hela tiden ta ställning till hur vi ska bygga vår identitet. För visst har väl du precis som jag stått framför den där juicehyllan ibland och svurit över att det finns så många en dag då du är stressad och inte alls vet vad du är sugen på för kombination av fem sorters frukter och olika tillsatser av vitaminer och mineraler. Helt plötsligt måste man fundera över vad det är för behov man har, är det järn eller fosfor eller ska man kanske välja multivitaminvarianten för att vara på den säkra sidan?

Ytterligare en tanke som slagit mig under skrivandets gång är möjligheten att individuation leder till ensamhet, till att människor blir självcentrerade och så upptagna med sitt eget självförverkligande att de går miste om dyrbara nära relationer. En aspekt skulle kunna vara att denna typ av ensamhet blir svårare att förstå och sätta fingret på då individen rent fysiskt är allt annat en ensam. Tvärtom har hon ett större nätverk är någonsin. Men om vi tänker oss just ett nät, så vet vi alla att hur stort det än är så kommer det inte att fungera om hålen är för stora och trådarna för sköra. Den ensamma individen söker trygghet och försöker att på egen hand förstå och bygga sig själv med hjälp av konsumtion istället för nära interaktion.

För vidare studier så hade det varit av intresse att ställa sig frågan huruvida dessa personer med sina superindividuella identiteter en dag kommer att kamma sig, kliva in i ledet och skaffa en Volvo? Eller om detta fenomen rent av är början till en förändring av vårt normsystem på längre sikt? För precis som med de flesta samhällsförändringar så börjar de allt som oftast med en motreaktion i kölvattnet av normen.

Litteraturförteckning

Aspers, P (2007). *Etnografiska metoder*. Malmö: Liber

Bryman, A (2011). *Samhällsvetenskapliga metoder*. Malmö: Liber

Carleheden, M. Heidegren, C. & Isenberg, B. (2007). *Livsföring – ett sociologiskt grundbegrepp*. Malmö: Liber

Engdahl, E (2009). *Konsten att vara sig själv*. Malmö: Liber

Gillberg, G (2010). *Individualiseringens villkor - unga vuxnas föreställningar av arbete och självförverkligande*. Göteborgs universitet

Hammarén, N. & Johansson, T (2009). *Identitet*. Malmö: Liber

Johansson, T (2002). *Bilder av självet*. Stockholm: Bokförlaget Natur och Kultur

Kvale, S (1997). *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund: Studentlitteratur

Nylén, U (2005). *Att presentera kvalitativa data*. Malmö: Liber

United Minds/Söderqvist. (2010). *80-talisterna – så funkade de*. Stockholm: Norstedts Förlag

Bilaga 1

Minna Oddson
Uppsatskurs i Sociologi HT11

Intervjuguide

Syfte

Mitt syfte är att med hjälp av semistrukturerade djupintervjuer finna manifesta och latent orsaker till varför en grupp unga vuxna idag lägger en avsevärd vikt vid sin personliga framställning. Detta med hjälp av symboler så som kläder, frisyrer, tatueringar och även smeknamn som man själv tilldelat sig. Mitt syfte är inte att göra någon generalisering, utan snarare att få ökad förståelse av fenomenet i sig.

Val av intervjupersoner

De personer som kommer att bli intervjuade i min studie är i åldrarna 25-32, tre kvinnor och två män. De har olika typer av yrken och utbildningsbakgrund, samt är uppväxta i olika städer. Det framgår tydligt att samtliga lägger stor vikt vid sin personliga framställning även om de har föga gemensamt med varandra.

Intervjufrågor

Inledande och övergripande

Berätta om dig själv?
Hur skulle du beskriva din bakgrund?
Hur ser din levnadssituation ut idag?

Direkta frågor

Hur skulle du beskriva dig själv som person?
Berätta om din personliga stil? (hur har den utvecklats, har du klätt dig annorlunda förut, hur skulle du ha klätt dig om du inte klädde dig som du gör idag)
Hur mycket tid skulle du säga att du lägger på ditt utseende?
Vad betyder dina kläder för dig?
Har du någon gång känt att din stil påverkat dig negativt i en situation, hur/var/på vilket sätt?
Har du någon gång känt att din stil gett dig positiva fördelar? Hur/var/på vilket sätt?
Finns det några tillfällen då du klär dig annorlunda än du normalt sätt gör?
Hur skulle du själv definiera din stil?
Har du vänner som klär sig liknande?
Vad upplever du att du influeras/påverkas av i din omgivning?
Skulle du säga att din familj/uppväxt påverkat ditt sätt att klä dig idag?
Lägger du ofta märke till hur andra klär sig?
Finns det några andra motiv för ditt val av stil? (har den något specifikt budskap)
Berätta om dina tatueringar?
Tror du att det kan ha hjälpt/stjälpt dig på något sätt yrkesmässigt?

Sonderingsfrågor

Hur tror du att andra skulle beskriva dig?

Hur upplever du att andra ser på din stil?

Vad anser du att din stil betyder för dig?

Säger den något om vem du är som person?

Upplever du någon gång att du skulle vilja framställa dig själv på något annat sätt? (i så fall när?)

Upplever du att du får uppmärksamhet för hur du ser ut?

Hur ser du på framtiden?(drömmar, visioner)

Har du några specifika mål?

Tror du att din stil/ditt sätt att presentera dig själv kommer att förändras?

Berätta litegrann om ditt smeknamn?(hur länge har du haft det, var kommer det ifrån, vad betyder det för dig etc).

Händer det att du ser dig själv som ett eget varumärke?(vad är i så fall syftet med det).

Om inte, har du tidigare funderat i de termerna?

Tror du att det är vanligt att individer idag "förpackar" sig själva som ett varumärke?

Vad tror du i så fall att det kan bero på?

Var går gränsen mellan att ha ett genuint intresse för sin egen stil och att bli ett varumärke tycker du?

Avslutande frågor

Känner du att det är någonting som du skulle vilja tillägga/förtydliga?

Bilaga 2

